

İYİLİĞİ EMRETMEK*

Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh, alâ külli hâlin ve fî külli hîn.,, Ve's-salâtü ve'sselâmü alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn muhammedini'l-mustafâ ve âlihî ve sahibihî ve men tebiahû bi-ihşânin ilâ yevmi'l-cezâ.

Emmâ ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân... Feinne efdale'l-hadîsi kitâbu'llâh... Ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu teâlâ aleyhi ve sellem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ... Ve külle muhdesetin bid'ah... Ve külle bid'atin dalâleh... Ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi's-sahîhi'l-muttasîli ile'n-nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve selleme ennehû kâl:

إِذَا عَلِمَ الْعَالِمُ فَلَمْ يَعْمَلْ، كَانَ كَالْمِصْبَاحِ، يُضِيءُ

لِلنَّاسِ، وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ

(ابن قانع فى معجمه عن سليك الغطفانى)

RE. 55/4 (*İzâ alime'l-âlimu felem ya'mel, kâne ke'l-misbâhi, yudîu li'n-nâsi, ve yuhriku nefsehû.*)

Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi, ihsanâtı, ikramâtı hem dünyada hem ahirette üzerinize olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri iki cihanda cümlelerinizi bahtiyar eylesin...

An'ane olarak pazar günleri ikindiden sonra şurada toplanıyoruz, Peygamber SAS Efendimiz'in mübarek hadîs-i şeriflerinden okuyoruz, dinliyoruz, dilimizin döndüğünce anlatıyoruz, anlıyoruz. Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi rahmetine vâsıl eylesin... Rızasına erenlerden eylesin...

Bu hadîs-i şerîfleri okumaya başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'e sevgimizin, saygımızın, bağlılığımızın, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere biz âciz, nâçiz ümmetlerinden ona bir hediye-i Kur'aniye olsun diye, ruh-i pâkine hediye olmak üzere ve onun mübarek âl'inin, ashâbının, etbâının, ahbabının, cümle sâdât ve meşâyih-i turuk-u aliyemizin ruhlarına hediye olsun diye;

Şu beldeleri fethetmiş, bize yâdigâr miras bırakmış olan Fatih Sultan Muhammed Han'ın ve mübarek ordusu mensuplarının ve diğer beldeleri fetheden fatihlerin, şehidlerin, gâzilerin, cümle mücâhidîn-i müslimînin ruhlarına hediye olsun diye;

Cümle hayrât u hasenât sahiplerinin ruhlarına hediye olsun diye ve hâsseten içinde ibadet yaptığımız şu caminin bânisi İskender Paşa'nın ruhuna ve bu camiden bugüne kadar gelmiş geçmiş, bu camiye tamir etmiş, yenilemiş, ge-

nişletmiş, hizmette tutmuş olanların ve bu caminin içinde ibadet etmiş olan imamların, müezzinlerin, vaizlerin, kayyumların, cemaatlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından, nice nice zahmetlere katlanarak masraflar ederek her hafta bir vefa nişânesi olarak buraya gelen siz sevgili ve kıymetli kardeşlerimizin de cümle geçmişlerinin ruhu şâd olsun, cümlesinin kabirleri nur dolsun, kabirleri cennet bahçesi olsun, makamları âlâ, dereceleri yüksek olsun, ruhları mesrûr olsun, ruhları rahatlansın diye;

Bizler de Rabbimiz'in rızasına uygun ömür sürelim, Rabbimiz'in sevdiği kullar olalım, sevdiği işleri yapalım, huzuruna sevdiği kullar olarak yüzü ak alını açık varalım diye bir *Fâtîha*, üç *İhlâs-ı Şerîf* okuyalım, bunlara hediye edelim, öyle başlayalım! Buyurun:

.....

a. İlmîyle Amil Olmayan Alim

Okuduğumuz hadîs-i şerîfler *Râmûzü'l-Ehâdîs*'in 55. sayfasından 4 hadîs-i şerîf ve devamı olacak. Arapça metnini demin okuduğumuz 4. hadîs-i şerifte Peygamber SASEfendimiz buyurmuşlarki:¹

إِذَا عَلِمَ الْعَالِمُ فَلَمْ يَعْمَلْ، كَانَ كَالْمِصْبَاحِ، يُضِيءُ
لِلنَّاسِ، وَيُحْرِقُ

¹ İbn-i Kâni', *Mu'cemü's-Sahâbe*, c.III, s.19, no:606; Süleyk el-Gatfânî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.X, s.186, no:28974; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.369, no:2369.

نَفْسَهُ

(ابن قانع فى معجمه عن سليك الغطفانى)

RE. 55/4 (*İzâ alime'l-àlimu felem ya'mel, kâne ke'l-misbâhi, yudîu li'n-nâsi, ve yuhriku nefsehû.*)

(*İzâ alime'l-âlimu*) “Alim bildi mi, bildiği zaman, (*felem ya'mel*) ama bildiği ile amel etmedi mi...” Biliyor, bildi, öğrendi, duydu, okudu; ama bildiğini yapmıyor.

Alim bilip de bildiğiyle amel etmediği zaman... (*Kâne ke'l-misbâhi*) “O alim kandil gibidir.” Ne yapar? (*Yudîu li'n-nâsi*) “Yanar, insanlara ortalığı aydınlatır ama, (*ve yuhriku nefsehû*) kendisini yakar.”

Nasıl bir kandil, bir çıra, bir mum, fenerin içindeki fitil yanar, etrafı aydınlatır; ama kendisi yanar yanar, biter. Mum erir, biter. Fitil biter, kendisi yanar. Alim ona benzer.

İslâm dininin ilme, alime, ilim öğrenmeye, talebeye ve ilim öğretmeye ne kadar büyük sevap verdiğini bütün hadis kitaplarından okuyabilirsiniz. Hepsi bunu anlatır. Ama en güzellerinden bir tanesi, Hocamız'ın *Cennet Yolları* kitabıdır. Orada güzel anlatıyor.

Bir de İmam Gazâlî Hazretleri'nin İhyâ-u Ulûmi'd-dîn kitabının ilk bölümü... İhyâ 4 cilt, 40 bölümdür. Her ciltte 10 bölüm. Birinci bölümü ilimle ilgilidir. Burada ilmin kıymeti, hangi ilmin şerefli ilim olduğu, hangisinin zarurî olduğu, ilim adamının, alimin ne kadar sevap

alacağı, talebinin ne kadar sevap alacağı gibi hususları çok geniş ve güzel bir şekilde anlatır.

Onun için, ben kendi kendime dedim ki; ilim yoluna giren her talebeye ilk önce *Ihyâ-u Ulûm*'un birinci bölümünü okutup iyice belletmek lazım:

“—Bak, ilim öğrenmek ne kadar sevaplı... Yılma, üşenme, sabret, geceni gündüzüne kat, Allah'ın rızasını kazanmak için çalış, çabala, oku, öğren; ne kadar büyük sevaplar alacaksın... Bak, Allah sana ne kadar büyük mertebe vermiş...” diye öğrenmiş olur.

Onun için, *Ihyâ-u Ulûmi'd-dîn*'in birinci kitabını, kitâbu'l-ilmi okumasını temenni etmiştim.

Allah CC yanında mertebesi en yüksek olan insan alimlerdir. En yüksek mertebeli, müslüman alimdir. Alimler mücahidlerden ve şehidlerden de üstündür.

Ama her şeyin hakikisi var, sahtesi var; tamı var, yarımı var. Mallar da çeşit çeşit, kumaşlar da çeşit çeşit, meyveler de çeşit çeşit... Aynı meyvenin kaliteleri de farklı farklı olabiliyor. Kalite mühim. Vasfı güzel olması lazım. Vasfının tam olması lazım.

Alim nasıl olacak?

Alim, bilgisi bakımından tam olacak, bir.

“—Bilgisi tam olsa yeter mi?”

Yetmez. Bildiğini kendi hayatında uygulayacak. Söylediğini yapacak. İnanmış olduğu davaya göre hayatını kendisi tanzim edecek. Hâli, yolu, işi, muamelesi ilminin gereğine uygun olacak.

“–İlmiyle âmil olması yeter mi?”

Yine yetmez. İlmini tatbik etse bile yetmez.

“–Nasıl olacak?”

İlmini tatbik ederken, uygularken, ilmiyle âmil olurken aynı zamanda ihlâslı olacak. Hâlis muhlis niyetli olacak. Dünya için öğrenirse olmaz. Dünya için öğretirse olmaz. Mevki makam için öğretirse olmaz. Şöhret için öğretirse olmaz. Nefsi için öğretirse olmaz. İhlâslı olacak. İhlâslı olduktan sonra tamam olur.

Bilecek, bildiğini ihlâsla tatbik edecek. Onun da yine birçok tehlikeleri vardır, incelikleri vardır. Ama ilmiyle âmil olduğu gibi ihlâslı da olması lazım.

İhlâs ne demek?

“–Bir şeyi sırf ve sadece Allah rızası için yapmak. Yaptığı şeye başka hiçbir niyet karıştırmamak; niyetinin hâlis olması, katıksız olması, yüzde 100 olması.”

“–Ben bu işi yaparken biraz sevap düşünüyorum; ama biraz da menfaat düşünüyorum. Çok sevap düşünüyorum ama biraz da şöhret düşünüyorum. Biraz sevap düşünüyorum ama biraz da reklam düşünüyorum. Biraz sevap düşünüyorum ama biraz da geçimimi düşünüyorum.”

Olmaz!

“–Hâlis olacak” ne demek?

Katıksız olacak, bu niyetin içine başka bir şey katılmayacak. Allah rızası için, hasbeten lillah olacak. Böyle olursa tamam.

Böyle olmazsa Allah ihlâs ile yapılmayan ibadeti kabul etmiyor.

Hadîs-i şerîflerde bildirilmiş. İhlâs ile yapılmayan ibadeti, ibadet bile olduğu halde –namaz, oruç, sadaka, hayır, hasenât– ihlâs ile olmayınca onu bile kabul etmiyor. Demek ki ibadet yapmak da yetmiyor. İbadeti yapmasını bilecek, ibadeti yapacak, yaparken de hâlis muhlis niyetli olacak, sırf Allah rızası için yapacak!

Alim, Allah'ın emrini kullara söyleyecek. “–Ben bunu söylersem cemaat bana kızar.” Kızarsa kızsın. Allah sevsin.

“–Ben bunu böyle yaparsam hapse girerim, şöyle olur, böyle olur...”

Olursa olsun. Hakkı söyleyecek. Doğruyu Allah rızası için dobra dobra söyleyecek. Zalim bir insanın karşısında bile hak sözü söyleyecek. Cihadın en büyüğü bu!

Adam zalim; döver, hapse tıkar, öldürür, zehirler, öldürtür ve saire... Bunlar olmuş.

İmâm-ı Âzâm Hazretleri hapse girmiş mi? Girmiş.

İmâm-ı Rabbânî Efendimiz hapse girmiş mi? Girmiş. Senelerce yatmış.

Bizim büyüklerimizin hepsinde gördüğümüz, bildiğimiz şeyler... Hak yolda taviz vermemişler.

Taviz vermemişler ama bazen insanları kazanmak için bir politika gütmüşler.

“–Bu politika nedir?”

Siyaset-i dîniyyedir.

“—Şu adamı kaçırmayayım. Şu adamı delirtmeyeyim. Şu adamı çileden çıkartmayayım. Şu adamı doğru yola usûlünce çağırayım. Birden söylersem bu adam kaçar gider; kaçırtmayayım. Adamın cehenneme ayağının kaymasına sebep olmayayım...” diye, dokuz defa yutkuncak, söyleyeceği söze dikkat edecek, yapacağı işe dikkat edecek.

Herkes dikkat edecek. Her doğruyu her yerde her zaman pat diye söylemek doğru olmuyor. Emr-i mârufun, nehy-i münkerin usûlü, erkânı, prensipleri, siyaset-i dîniyyesi, politikası oluyor. Tabii ona riâyet edecek. Peygamber SAS Efendimiz'in yine sünneti seniyyesinden, yine şeriatin ahkâmından...

Meselâ, Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:²

يَسُّرُوا وَلَا تَعْسُرُوا، بَشِّرُوا وَلَا تَنْفِرُوا

(ق. حم. ن. عن أنس)

(*Yessirû*) “Kolaylaştırın, mümkün olduğu kadar kolaylaştırıcı anlatım, davet içinde olun! (Ve

² Buhârî, *Sahîh*, c.I, s.122, no:67; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.365, no:625; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.III, s.443, no:5890; Enes ibn-i Mâlik RA’dan.

Müslim, *Sahîh*, c.IX, s.152, no:3262; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.XII, s.462, no:4195; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.399, no:19588; İbn-i Asâkir, *Mu’cem*, c.I, s.338, no:695; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.V, s.177; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.215, no:6558; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XIII, s.250, no:7319; Ebû Mûsâ el-Eş’arî RA’dan. Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XI, s.33, no:10951; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan. *Kenzü’l-Ummâl*, c.III, s.37, no:5360; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XXIV, s.129, no:26792.

lâ tüassirû) Zorlaştırmayın!” (*Beşşirû ve lâ tüneffirû*) “Müjdeleyin, nefret ettirmeyin.” Müjdeleyin, sevindirecek sözler, müjdeli sözler söyleyin; ama nefret ettirecek, korkutacak, ürkütecek sözler söylemeyin.

Yorgunu yokuşa sürmeyin. Adamı yapamayacağı yükün altına sokmayın, kaçırılmayın.

Birisi çok uzun namaz kıldırıyormuş. Gelip şikâyet etmişler, Peygamber Efendimiz’e demişler ki;

“—Yâ Rasûlallah, bizim imam çok uzun okuyor.”

Efendimiz o zaman çok kızmış. Alnındaki —ar damarı derler— damarı kızdığı, sinirlendiği zaman kabarırmış, herkes simasından Efendimiz’in sinirlendiğini anlarmış. O zaman çok sinirlenmiş.

“—Bu imam uzun namaz kıldırıyordu, niye sinirleniyor?”

Cemaati bıktırıyor ya, ondan.

Bıktırmayacak. Cemaati kaçtırmayacak. Cemaati şikâyet ettirtmeyecek. Tâkati zorlamayacak. Bardağı taşırmayacak. Çizgiye riâyet edecek.

Tabii bu nerede olur, nerede olmaz? Ne kadar olur, ne kadar olmaz? Allah’ın müsaade ettiği kadar olur, müsaade etmediği çizgide durur.

Bana geldiler:

“—Efendim bu kızlar başörtüyle imtihanlara giremiyorlar. Müsaade edin, açsınlar.”

Ben dedim ki:

“—Esağfirullah! Bařörtüsünün örtülmesi emrini veren ben değilim ki kaldıran ben olayım!”

O emri ben mi verdim?

Allah vermiş. Allah'ın verdiği emri kul kaldırabilir mi? Ben kim oluyorum? Müftü kim oluyor? Diyanet İşleri başkanı kim oluyor? Alim kim oluyor? Müctehid kim oluyor?

Mecelle'de;

“—*Mevrid-i nasta ictihada mesağ yoktur.*” diyor. Ne demek?

“—Hakkında ayet olan hususta ileri geri laf söylenmez. Başka söz söylenmez.”

İctihad ne zaman yapılır?

“—Hakkında nass-ı kàtı', kesin delil olmayan konularda insan muhakemesini kullanıp o zaman ictihad yapar.

“—İçki haram ama sen iç!” diyebilir mi? Kimse diyemez!

“—İç ulan bunu!” diyormuş.

Çocuęunu karşısına oturtuyormuş edepsiz; “İç bunu! Ben senin babanım, iç! İçmezsen babalık hakkımı helal etmem!”

Dur bakalım, dur! Ne oluyorsun sen? Babalık hakkından evvel Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hukuku var, hakkı var. Baba ne oluyor? Babayı da yaratan Allah! Allah içkiyi haram kılmışken baba, babalık hakkını ortaya koyup içkiyi içirtemez!

Peygamber Efendimiz hadîs-i şerîflerde

söylemiş; kadın kocasına itaat edecek.

Kocas1 karısına:

“—Kar1, gel buraya! Hadi bakalım, aç Őu baŐörtünü, gir koluma, yürü bakalım... Dairede arkadaşlarla konuŐtuk, bu akşam bir parti, toplantı var. Hadi bakalım, öyle gericilik yok... Giyin, donan, süslen, boyan, gir koluma, senden biraz utanmayayım... Süslen, hadi bakalım gel... Dans da edeceğiz, erkekli kadınlı toplantıya gideceğiz...” diyebilir mi?

Hakkı var mı? Yok!

Allah’ın emrine aykırı bir söz söylemeye hiçbir kimsenin hakkı yoktur! Hem de itaat da olmaz. Günahıta itaat olmaz.

Bazısı da kurnazlık ediyor, doktorlardan böyle tipler var, cahil, İslâm’ı bilmiyor, Kur’an’ı bilmiyor:

“—Yap Őunu, günahı benim!” diyor.

Kendisi günahıtan korkmuyor; dinsiz, imansız veya zayıf itikadlı... Çocuk geliyor, 15 yaşında, 18 yaşında delikanlı, bunalımda...

Doktor ona çare olarak:

“—Evlâdım, flört yap.” diyor.

“Rûhen rahatlamak için, keyfinin yerine gelmesi için flört yap.” diyor.

Yani “Günah işle!” diyor. Olur mu? Olmaz.

“—Olur, günahı benim.” diyor.

Böyle derler ama Kur’an-ı Kerim’de bu hususta ayet var:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا
وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُمْ
مِنْ شَيْءٍ، إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ

(عنكبوت: ۱۲)

(*Ve kâle'llezîne keferû li'llezîne âmenû*)
“Kâfirler iman edenlere derler ki, (*ittebiû sebîlenâ velnahmil hatâyâküm*) ‘Bizim yolumuza tabî olun; biz sizin günahlarınızı, veballerinizi, hatalarınızı yükleniriz!’ (*Ve mâ hüm bi-hâmilîne min hatâyâhüm min şey'*) Günahı işleyenin hatasından kendileri bir şey yüklenemezler. (*Innehüm lekâzibûn*) Onlar kesinlikle yalan söylemektedirler.” (Ankebut, 29/12)

O adam günahı işlerse, onun günahı ona kalır; ama söyleyen de hem kendisi söylediğinden günaha girer, hem de onun işlediği günahın bir misli gelir. Ondan eksilmemek, onda aynen kalmak şartıyla kışkırtıcı adamın da omuzuna yüklenir. Kur'an-ı Kerim böyle söylüyor.

Demek ki, kimse kimsenin günahını yüklenemezmiş. Ama yüklendim derse, onun vebali de ona gelirmiş. Yani ondan günahı alamıyor ama o temenni ile günah yine kendisine geliyor. Onu gûnahtan kurtaramıyor.

“—Tamam, senin günahın bana!” diyor.

Onun işlediği günah kadar bir günahı Allah böyle diyene verecek, istediğinden mahrum kalmayacak. Onun vebali günahı buna gelecek;

ama ondan bir şey eksilmeden gelecek. Kur'ân-ı Kerîm böyle bildiriyor.

Kimse kimseyi günaha zorlayamaz. Kimse kimseyi harama zorlayamaz. Hiçbir kimse de, ne kadar büyük yakını olsa, ne kadar hürmetli büyüğü olsa, günahı o söyledi diye yapamaz.

“–Neden?”

Kulların hepsi Allah'a itaat etmekle vazifelidir. Herkesin kulluk vazifesi, Allah'ın emrini tutmaktır. Kocasını da söylese dinlemez. Babasını da söylese dinlemez. Hocasını da söylese dinlemez. Falanca da söylese dinlemez. Filanca da söylese dinlemez...

“–Neyi dinlemez?”

Allah'ın yasak ettiği bir şeyi ‘Yap!’ diyorsa o zaman dinlemez. Kimse “Yasağı yap!” diyemez; çünkü “yap” demeye hakkı yoktur.

O zaman alimin, bilen insanın vazifesi nedir?

Allah'ın emrini kula nakletmektir. Anlatacak. Anlattığı zaman sevap kazanır.

Alim anlattığından sevap kazanır da, anlattığı şeyleri kendisi tatbik etmiyorsa, kendisi yanar. Onun da hesabı var.

Alimin de hesabı var, müftünün de hesabı var, hacının da hesabı var, hocanın da hesabı var, kocanın da hesabı var, hanımın da hesabı var. Herkesin hesabı ayrı... Her koyun kendi bacağından asılacak.

Peygamber SAS Efendimiz ne dedi?

“–Kızım Fâtıma, Allah'tan kork! Allah'ın

emirlerini tut! Allah'a karşı ibadet borçlarını güzel yap! Ben senin babanım, peygamberim diye ümitlenme... Ben sana, eğer Allah'ın emrini tutmazsan fayda veremem." demedi mi? Dedi.

Peygamber Efendimiz, kızı Fâtıma'ya –ki cennet hatunlarından, müeddepti, terbiyeliydi, ibadet ehliydi, cennetlik bir hatundu– böyle söylüyorsa, o zaman iş çok iyi anlaşılıyor.

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

İslâm'da Alim demek, ille kafasında kavuk olan, sırtında cübbe olan, makamı olan, rütbesi olan insan demek değildir. Bu kürsülerde geçtiğimiz sene hadîs-i şerîfleri okuduk:

“–Kimin dili dürüstse, kimin kalbi temizse, kimin ahlâkı müstakimse, kim sözüne sadıksa, o ilimde en derin insandır.” diyor Peygamber Efendimiz.

Alimlik öyle bazı insanlara mahsus bir şey değildir. İnsan ne kadar alim olsa bazı şeyleri bilmez. Bazı şeyi ötekisi daha iyi bilir. Demek ki bazı insanlar bir konuda alimdir, bazı insanlar öbür konuda alimdir.

Onun için, bu hadîs-i şerîfe göre, her müslüman bildiği şeyi tatbik edecek. Bildiği şeyi tatbik etmezse, başkasına anlatır da kendisi yapmazsa, yine kendisinin vebali kendi üzerinde kalır, sorgusu suâli olur. Başkasına nakletmekle iş bitmez.

Allah CC tevfîkini cümlemize refîk eylesin. Bize gayret versin. Bize iz'an versin, irfan versin. Şuur versin, sevgi versin, anlayış versin. Dini

güzel anlayalım. İbadetleri, Allah'ın yolunu güzel öğrenelim. Ama bir şey daha versin; öğrendiklerimizi tatbik de edelim. Neyi duyduysak tatbik edelim!

Sahâbe-i kirâmın ahlâkını her zaman söylüyorum. Sahâbe-i kirâmın, Peygamber Efendimiz'in ashâbının (*rıdvanu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn*) bu zamandaki müslümanlardan çok farkı var. Onlar sahabe, bunlar zamâne müslümanı...

En büyük farklardan birisi neydi?

Onlar bir şeyi duydular mı hemen uygulamaya başlardı.

Bu zamanın müslümanları ne yapar?

Duyar, dinler, yine bildiğini okur, yine yapmaz. 10, 15, 20, 30, 40 defa söylersin; adam yine yapmıyor. Bir türlü çakar almaz, tutuşmaz; üflersin üflersin, soba yanmaz. Ortalık duman, is, pas; bir türlü olmaz. Ya mübarek, ne diye uğraştırıyorsun; duyduğunu uygula, bitsin. Bir defa duydu mu insana yeter.

Bedevînin birisi Rasûlüllah'a gelmiş, hod be hod; onun görgüsü, bilgisi o kadar:

“—Yâ Rasûlallah, bana Müslümanlık nedir, anlat!” demiş.

Peygamber Efendimiz de kısaca, namaz kılacağını, Ramazan'da oruç tutacağını, haccedeceğini, zekât vereceğini anlatmış.

“—Tamam, bunları yaparım. Bunlardan ne az yaparım, ne fazla yaparım.” demiş. “Allah'a ısmarladık...” demiş, vedalaşmış gidiyor...

Peygamber Efendimiz arkasından buyurmuş ki:
“—Dediğini tutarsa cennete girer.”

Allah'ın bize bildirdiği emirlerini biz güzel tutsak hepimiz cennete gireriz. “Cennete girmek için daha bilmediğimiz birtakım şeyler var.” diye düşünmeyin. Şu anda hepimizin kafasındaki bilgiler iyi, yeterli, İslâm'ı az çok biliyoruz. Ama tatbik etmiyoruz.

Emr-i ma'ruf nehy-i münker, kim bilmez?

Herkes bilir. Tatbik etmiyor. Uygulamıyor, söylemiyor.

Haramın haram olduğunu herkes bilir; sağa bakıyor, sola bakıyor, yine bildiğini okuyor. Faizin haram olduğunu bilir; hacının parası bankada, faiz parası yer.

Buraya hacı hanımlar geliyorlar:

“—Hocam ben dul bir kadını, çaresiz bir kadını...” Hayrola, ne oldu?

“—Paramı bankaya koydum, faizini yiyorum.”
Dullara serbest diye bir kâide var mı?

Yok öyle bir kaide. Haramsa herkese haram. Hacı olmuş ama Allah'ın bir emrini daha anlayamamış. Laftan anlamıyor.

“—Evlâdım, al şu parayı, git bakkaldan ekmek al.”

Bu kadar basit bir şey mesela... Çocuk bakkala gitmiyor, ekmeği almıyor, parayı koymuş, sokakta dolanıyor. Babası da kahvaltıya oğlan ekmek getirecek diye orada bekliyor. Çocuk sokakta, olur mu? “—Basit bir emir söylemedim

mi evlâdım ben sana? Ben bu parayı sana niye verdim evlâdım?”

“—Ekmek al diye verdin baba.”

“—Sen ne yapıyorsun şimdi?”

“—Sokakta oynuyorum baba.” Olur mu?

Allah’ın emirleri anlaşılmaz şeyler değil ki, Allah anlaşılacak gibi anlatmış. Peygamber Efendimiz’i anlaşılacak şekilde konuşturmuş. Peygamber Efendimiz Arap’ın en fasihi idi, en güzel konuşanı idi, en tatlı dillisiydi. Hem de tane tane konuşurdu. Bazen bir sözü üç defa söylerdi; anlaşılın, hafızaya nakşolsun diye. Kitâbe gibi taşa yazı yazar gibi, kazılın, nakşolsun diye Peygamber Efendimiz öyle anlatırdı. İslâm’ın anlaşılmayan bir tarafı yok ki...

Anlaşıyor da bizimkiler anlamak istemiyor. Yani Allah’ın emrini tutmuyoruz. Bu bizim Yirminci Yüzyıl Müslümanlığının, zamane Müslümanlığının kusuru!

Sahabe müslümanının vasfı neydi?

Duyduğunu hemen yapmaktı. O mübareklerin meziyeti buydu.

Onlar senden benden bilgisi daha az insanlar olabilir. Nereden bilecek fiziği, kimyayı, matematiği... 5 kere 5’in 25 ettiğini kaç tanesi bilirdi?

Bilmezdi belki ama duyduğunu tatbik ediyorlardı. Rasûlüllah’tan ne duyduysa tatbik ediyorlardı.

Ortaklardan birisi tarlada çalışıyordu, ötekisi Peygamber Efendimiz'in mescidine gidiyordu, akşama kadar Rasûlullah ne söyledi, dinliyordu, gelip akşam ona anlatıyordu. Ertesi gün o çalışıyordu, çünkü bu sefer camiye geliyordu, Rasûlullah'ı o dinliyordu. Uyguluyorlardı.

“İçki haram oldu!” diye ayet inince, herkes küplerini sokaklara döküverdiler. Medine'nin sokaklarından şaldır şuldur içki aktı. Eskiden içiyorlardı. Hurmadan meşrubat yapıyorlardı, alkollü içki, içiyorlardı. Yasak deyince hepsi döktüler.

Bize “yasak” deniliyor, “yasak” denildiği halde günahları işlemeye devam ediyor. Böyle şey olmaz. İnsan bildiğini tatbik edecek. Müslüman öğrendiği şeyi tatbik edecek.

Bildiğini tatbik etmenin sevabı, fazileti, ecri, nedir?

Bir insan bildiğini tatbik ederse Allah ona mânevî bakımdan bilmediği şeyleri öğretir. Bilmediği ilimlerin kapısını açar. Füyûzât verir, fütûhât verir, gönlünü açar, kalbini açar, basiretini açar, başkasının görmediği şeyi gösterir. Başkasının göremediği şeyi görecek bir mânevî hâle gelir.

“Rüyamda böyle olduğunu, olacağını gördüm.” Neden?

Bildiğini tatbik etti mi, Allah insana öyle meziyetler verir. Yani kerâmet verir. Onun için, Allah CC hepimize hayırlı ilimler nasib etsin... Bildiğimizi de yaşamayı, tatbik etmeyi nasib etsin...

Yalancı pehlivan olmayalım. Ense kulak yerinde, ortada dolaşiyor; ama hiç güreşe gelmez. Hiç gücü kuvveti yok. Öyle olmayalım!

b. Yaptığınız İş Güzel Yapın!

Beşinci hadîs-i şerif:

Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:³

إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا فَلْيُتَقِنَهُ، فَإِنَّهُ مِمَّا يُسَلَى

بِنَفْسِ الْمُصَابِ

(ابن سعد عن عطاء مرسلًا)

RE. 54/5 (*İzâ amile ehadüküm amelen, felyütkınhu, feinnehû mimmâ yüsellî bi-nefsi'l-musàbi*)

(*İzâ amile ehadüküm amelen*) “Sizden biriniz bir iş yaptığı zaman...” Herhangi bir iş, yani dünyevî iş... (*Felyütkınhu*) “Onu güzel yapın! Özene bezene, tam, düşünce taşına, ustaca, usûlüne uygunca, güzel bir şekilde yapmaya gayret etsin.”

Bu, Peygamber Efendimiz’in başka hadîs-i şerîfinde de tavsiye ediliyor. Bir insan yaptığı işi güzel yaparsa, Allah ona rahmetini ihsan eder. Allah yaptığı işi güzel yapanı sever. Onun için, Peygamber Efendimiz derdi ki:

“—Kalemi doğru tut, elif’i doğru çek, nun’u şöyle çevir, bunu böyle kıvrır...” Kâtibe yazıyı güzel yazmasını söylerdi.

³ İbn-i Sa’d, *Tabakât*, c.I, s.142; Atâ’ Rh.A’ten.

Câmiü’l-Ehâdîs, c.III, s.369, no:2371.

Duvar yapıyorsa duvar güzel olacak. Bıçak yapıyorsa bıçak güzel olacak. Her yaptığı şeyin güzel olması lazım. Turşu yapıyorsa a'lâ turşu olacak. Meşhur turşucu olacak. Her şeyi en güzel yapması lazım. Müslümanın vasfı, yaptığı işi güzel yapmak.

(Feinnehû mimmâ yüsellî bi-nefsi'l-musâbi)
“İnsan bir belâyâ isabet ederse, uğrarsa, bir musibete dûçar olursa güzel yapması ona teselli de verir.”

“—Ne yapalım, elimden gelen her şeyi yaptım, bütün tedbirimi aldım, çok güzel yaptım; ama ne yapalım, kader... Tarlayı güzel sürdüm, tohumu güzel ekim, her şeyi güzel yaptım; ne yapalım, don geldi... Hatta don vurmasını diye örttüm, biçtim, uğraştım, didindim; ama böyle oldu.” der.

Güzel yapmak insanı teselli de eder, ayrıca Allah'ın rahmetine de erdirir.

Onun için, hepimizde bir öğrenme merakı olacak, öğrenmeye çalışacağız. Ben alimlerden daha iyi çok ümmîler bilirim. Terzi, kunduracı, berber, esnaf, manav, kömürcü... Kömürcü derken bir insanı hatırımda biliyorum, onu söylüyorum, ama büyük alim...

Manifaturacı; büyük alim... Neden? İş sığı tutmuş, güzel öğrenmiş.

İnsanda öğrenme aşkı olacak. İnsan kömürcü iken de öğrenir, manifaturacı iken de öğrenir, kuyumcu iken de öğrenir, tüccarken de öğrenir, esnafken de, memurken de öğrenir.

Hele hele memurların zamanları ne kadar bol mâşaallah, elhamdülillah. Sabahleyin şu vakitte gidiyor, akşamleyin şu vakitte evine dönüyor. Cumartesi, pazarları tatil. İlim öğrenmek için şahane bir imkân var.

Ama o güzel vakitler nerelerde heba oluyor... O kıymetli vakitler eski insanların elinde olsaydı her birisi allâme olurlardı. Bizimkiler bu vakitleri nerelerde harcıyorlar? Hepimiz kusurluyuz; bu elimizdeki imkânları boş yere nerelerde harcıyoruz?

İlim öğrenecek, bir. İlmini tatbik edecek, iki. Yaptığı şeyi çok güzel yapmaya çalışacak. Kendisinde bir mükemmel yapma, en güzel yapma endişesi, arzusu, duygusu olacak.

Sen hangi meslektensin?

“—Ben kaşıkcıyım.” Tamam, kaşığı çok güzel yap.

Sen necisin?

“—Çiniciyim.” Çiniyi çok güzel yap!

Öyle çiniler var ki; bir çini tabak, çivisi takılıyor, duvara asılıyor, bilmem kaç milyon lira. Bir tabak... Neden?

Usta yapmış. Rengi, deseni, işin ustalığı var, mesleğini öğrenmiş; çok kıymetli oluyor. Bir oyma işi, bir tahta işi, bir bakır işi, bir başka şey... Müslüman yaptığı işi en güzel yapacak.

Bak ne kadar güzel hadîs-i şerîfler... İnsan ne kadar cahil olursa, sadece Pazar günleri duyduğu hadisleri ezberlese neler öğreniyor

c. Kötülükten Sonra Bir İyilik İşle!

Altıncı hadîs-i şerîf:

Bu hadîs-i şerîfi Muaz RA'dan İbnü'n-Neccâr rivayet etmiş. Peygamber Efendimiz SAS buyuruyor ki:⁴

إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً، فَاعْمَلْ بِجَنْبِهَا حَسَنَةً؛ أَلْسِرَّ
بِالسِّرِّ، وَالْعَلَانِيَةَ بِالْعَلَانِيَةِ

(ابن النجار عن معاذ)

RE. 55/6 (*İzâ amilte seyyieten, fa'mel bi-cenbihâ haseneten; essirra bi's-sırri, ve'l-alâniyete bi'l-alâniyeti*)

(*İzâ amilte seyyieten*) “Ey müslüman, eğer bir kötülük, bir günah, kötü bir iş, nâhoş bir şey işlediysen...” Ne olacak?

Müslüman, yapmaması lazımdı, bir kötülük işledi. Eyvah, “Bir kötülük işlediysen...” diyor Peygamber Efendimiz: (*Fa'mel bi-cenbihâ haseneten*) “Hemen onun yanında bir iyilik işle!”

(*Es-sirra bi's-sırri*) “Gizli bir kötülük işlemişsen, gizli bir iyilik işle! (*Ve'l-alâniyete bi'l-alâniyeti*)
Âşikâre bir kötülük işlemişsen âşikâre bir iyilik işle!”

Meselâ ne olabiliyor? Diyelim ki, sabah namazına

⁴Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XX, s.175, no:374; Hennâd, *Zühd*, c.II, s.520, no:1072; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XV, s.784, no:43099; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.371, no:2376.

kalkamıyor.

Olmadı işte, müslümanın namaza gelip kılması lazımdı. Hemen o gün ya bir sadaka ver, ya o gün oruca niyetlen, ya kalk şu kadar rekât namaz kıl... O kötülüğü silecek, onu karşılayacak, ona mukâbil olacak sevaplı bir şey yap.

Veyahut bir adama bağırdın, çağırdın, bir kötü bir şey yaptın, kötülük yaptın. Eyvah, pişman da oldun;

“—Hay Allah, ağzımdan bu laflar çıktı, bu adamın kalbini kırdım...” dedin.

O adam gitti ama hiç olmazsa bu tarafta gel, birisini bir teselli et, gönlünü al, onun duasını al... Kötülüğe karşı bir iyilik yap!

Kötülüğe karşı yapılan iyilik kötülüğü siler. Burada söylemiyor ama başka hadîs-i şerîflerde, galiba aşağıda bir hadîs-i şerîf daha var, orada söyleyecek.

Kazâra işlenmiş kötülük; çünkü müslüman kötülüğü bilerek işlemez, kazâra işler. Elinden bir kaza çıkar, bir hata çıkar, yapar. Yapmaması lazımdı, yapar. Yaptığı zaman pişman olur. Adam geliyor, o da sinirleniyor, kontrolünü kaybediyor, bir şey yapıyor. Sonra da pişman oluyor. Ama adam gitti, iş işten geçti. Bağıştılar, çağıştılar... Sonra adam anladı ki; “—Yahu ben hatalıyım, benim yapmamam lazımdı.”

Böyle şeyler olur.

Müslüman nefesine yenilmemesi lazım. Şeytana karşı uyanık olması lazım. Ama bazen hata

yapabilir. Beşer hâlidir, böyle bir şey sizin de başınıza gelebilir. Hiç yapmamak daha iyi. Şeytana hiç uymamak, nefsin oyununa hiç gelmemek daha iyi.

Ama böyle yapamadınız da bir hata işlediyseniz, hemen onu yapar yapmaz “Onu telafi edecek nasıl bir iyilik yaparım, sevap yaparım?” diye hemen onu düşünün. Hemen onun arkasından bir şey yapın. Ya sadaka verin, ya namaz kılın, ya Kur’an okuyun, ya tesbih çekin, ya “tevbe” deyin, ya şöyle yapın, ya böyle yapın; o onu silsin.

d. Günahın Peşinden Hemen Tевbe Et!

Yedinci hadîs-i şerîf de bu konuyla ilgili: Bu da yukarıdaki hadîs-i şerîfe benziyor. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁵

إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً، فَأَحْدِثْ عِنْدَهَا تَوْبَةً؛ السِّرَّ
بِالسِّرِّ، وَالْعَلَانِيَةَ بِالْعَلَانِيَةِ

(حم. فى الزهد عن عطاء بن يسار مرسلًا)

RE. 55/7 (*İzâ amilte seyyieten, feahdis indehâ tevbeten; es-sirra bi's-sırri, ve'l-alâniyete bi'l-alâniyeti.*)

(*İzâ amilte seyyieten*) “Bir kötülük işlediğin zaman, (*feahdis indehâ tevbeten*) hemen onun arkasından bir tevbe ortaya koy.” Bir dönüş, o kötülüğten bir vazgeçiş, onu silecek bir

⁵Ahmed ibn-i Hanbel, *Zühd*, c.I, s.26; Atâ' ibn-i Yesar Rh.A'ten. *Kenzü'l-Ummâl*, c.IV, s.209, no:10180; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c. III, s.370, no:2375.

tevbe ortaya koy! (*es-sirra bi's-sırri*) Gizli ise gizli, (*ve'l-alâniyete bi'l-alâniyeti*) âşikâre ise âşikâre...”

Hani insan bazen içinden bir kötülük işler. Mesela birisine bir kötü zanda bulunur, suizanda bulunur. Halbuki öyle bir şey yoktur.

Mesela ben geçen gün bir yerde yemek yiyordum. Koca sakallı, beyaz sakallı birisi var. Yeni tanıyorum. Baktım, sol eliyle yemek yiyor. Sol eliyle yer mi müslüman? Sağ eliyle yiyecek; Peygamber Efendimiz'in tavsiyesi.

Sol eliyle yemek yiyor. Adam da hoca. Adam da hoca olunca ona; “Mübarek, sağ elinle ye.” desen... Demek lazımbelki, ama ben diyemedim. Biraz yutkundum. Adamdan utandım, diyemedim. Sonra kalktık, vedalaşırken baktım, bana yine sol elini uzatıyor, vedalaşmak için... Baktım, adamcağızın sağ eli çolak, çalışmıyor; ondanmış. Demek ki biz yanlış bir düşüncede bulunduk. O zaman:

“—Tevbe yâ Rabbi! Bu adamın boş yere günahını almışız.”

Bu adam hoca iken tabii sağ elle yemeyi bilirdi; ama ne yapsın ki sağ eli hatalı, sakat, çalışmıyor, ondan öyle yiyor.

Böyle şeyler olabilir. Bu işin çeşitli misalleri vardır.

Hatırınızda olsun, yapılan bir iyilik, az önce işlenmiş bir kötülüğü inşaallah siler. O bakımdan en iyi çare, hemen kötülüğün arkasından bir iyilik yapmak oluyor.

e. Hilâlin Gözlenmesi

Sekizinci hadîs-i şerîf.

Abdullah ibn-i Ömer RA'dan rivayet edildiğine göre Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:⁶

إِذَا غَابَ الْهَيْلَالُ قَبْلَ الشَّفَقِ، فَهُوَ لِلَّيْلَةِ؛ وَإِذَا غَابَ

بَعْدَ الشَّفَقِ، فَهُوَ لِلَّيْلَتَيْنِ

(ك. فى تاريخه، خط. عن ابن عمر)

RE. 55/8 (*İzâ gâbe'l-hilâlu kable's-şafaki, fehüve li-leyletin; ve izâ gâbe ba'de's-şafaki, fehüve li-leyleteyni.*)

(*İzâ gâbe'l-hilâlu kable's-şafaki*) “Eğer hilâl kırmızılıktan evvel batarsa, (*fehüve li-leyletin*) ayın ilk gecesi demektir. (*Ve izâ gâbe ba'de's-şafaki*) Eğer hilâl kırmızılık kaybolduktan sonra, epeyce gökyüzünde durup da ondan sonra batarsa, (*fehüve li-leyleteyni*) o zaman ayın ikinci gecesi demektir.”

İlk günde görünmesi zor olduğundan, gecikerek batması ayın ikinci gecesi olduğunu gösterir, demek istiyor.

Bazen alçak yerlerde görünmez. Onun için, “bakacak” denilen yüksek, ufka hâkim yerlerde hilâli gözlerlerdi. Bunu erbâbı bilir. Yani hilâlin çok kalması, kırmızılıktan sonra batması hâlinde iki günlük olduğu anlaşılır, diye Peygamber

⁶ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.322, no:1277; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'dDuafâ*, c.III, s.155; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.I, s.254; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VII, s.123, no:3561; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.V, s.15, no:55; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Efendimiz buyurmuş.

Bundan sonraki hadîs-i şerîf de aynı mevzuda, onu da okuyalım:⁷

إِذَا غَابَ الْقَمَرُ فِي الْحَمْرَةِ، فَهُوَ لِلَّيْلَةِ؛ وَإِذَا
غَابَ فِي الْبَيَاضِ، فَهُوَ لِلَّيْلَتَيْنِ

(خط. في المتفق والمفترق عن ابن عمر)

RE. 55/9 (*İzâ gâbe'l-kameru fi'l-humreti, fehüve li-leyletihi; ve izâ gâbe fi'l-beyâdı, fehüve li-leyleteyni.*) (*İzâ gâbe'l-kameru fi'l-humreti*) Ay, kırmızılık mevcut iken ufuktan gaib olursa, (*fehüve li-leyletihi*) bulunduğu gecesine aittir. (*Ve izâ gâbe fi'l-beyâdı*) Beyazlık varken gaib olduğunda, (*fehüve lileyleteyni*) iki geceliktir.

Eskiden takvim yoktu, saat yoktu, radyo yoktu, müesseseler yoktu. İslâm'ın geldiği zamanda... İslâm Arabistan'a geldi. Halk cahildi, bilgisi azdı. Evler basitti. Kumaş üretimi yoktu. Ancak biraz ticaret yapıyorlardı. Yoksul, fakir insanlardı. Âlet edevât da, teknik de o zaman o kadar gelişmemişti. Peki, o adamlar vakitleri nereden bilirdiler? Takvim yoktu da, radyo ayarı, saat ayarı da yoktu da nereden biliyorlardı? Aydan, güneşten biliyorlardı.

⁷ Hatîb-i Bağdâdî, *el-Müttefik ve'l-Müfterik*, c.II, s.52, no:117; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.VIII, s.493, no:23788; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.III, s.372, no:2380.

Yeni bir ay –Receb, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkade, Zilhicce ayı– nasıl anlaşılırdı? Ayın durumlarını takip ederler, güneşin battığı garp cephesinde, güneşin batmasından sonra yeni bir hilâl görülürse yeni ay girerdi. Yeni ince bir hilâl, yeni bir ayın girdiğinin alâmetiydi. Hatta Peygamber Efendimiz SAS:⁸

⁸ Buhârî, *Sahîh*, c.II, s.674, *Savm* 36/11, no:1810; Müslim, *Sahîh*, c.II, s.762, *Sıyam* 13/2, no:1081; Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.68, no:684; Neseî, *Sünen*, c.IV, s.133, no:2117; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.422, no:9453; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.6, no:1685; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VIII, s.226, no:3442; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.II, s.159, no:15; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.304, no:2307; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.19, no:2333; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.205, no:7721; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.69, no:2427; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.234; İbnü'lCa'd, *Müsned*, c.I, s.174, no:1118; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.470, no:8879; İmam Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.187, no:908; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.I, s.497, no:422; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.427, no:874; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.393, no:3744; Hatîbi Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.VIII, s.111, no:4230; *Târih-i Dimaşk*, c.LXIV, s.99, no:8115; Ebû Hüreyre RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.III, s.113, no:624; Neseî, *Sünen*, c.VII, s.279, no:2095; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.226, no:1985; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.587, no:1547; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VIII, s.360, no:3594; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.II, s.157, no:7; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.271, no:11706; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.42, no:5740; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.207, no:7736; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.72, no:2440; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.5, no:1683; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.III, s.204, no:1912; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.III, s.21, no:9116; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.352; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.III, s.232; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IV, s.243, no:2355; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.VIII, s.275, no:3196; Hâris, *Müsned*, c.I, s.494, no:314; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Neseî, *Sünen*, c.VII, s.267, no:2087; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.321, no:18915; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.II, s.167, no:3; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.69, no:2426; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.III, s.245, no:962; İbn-i Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.1300; *Târih-i Dimaşk*, c.XXXIV, s.34, no:7027; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.XVII, s.122; Abdurrahman ibn-i Zeyd İbni'l-Hattâb Rh.A'ten.

صُومُوا لِرُؤْيَيْتِهِ، وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَيْتِهِ

(خ.م. عن أبي هريرة)

(*Sùmû li-rü'yetihî*) “Hilâli gözetleyin, hilâli gördüğünüz zaman Ramazan girer; oruca başlayın! (*Ve eftırû li-rü'yetihî*), Ramazan'ın sonlarına doğru, yine hilâli gözetleyin! Hilâli gördüğünüz zaman Şevval ayı girer, bayram yaparsınız.” diye, böyle buyurmuş.

Demek ki —şimdiki tâbirle— gözlem yaparlardı. Yani rasat yaparlardı. Ayın, güneşin hareketini çok iyi takip ederlerdi. İbadetler onlara bağlı.

Sabah namazı güneş doğmadan kılınacak. Teheccüd namazı fecir atmadan kılınacak. Akşam namazı güneş battıktan sonra kılınacak. Öğle namazı güneş tam tepesine gelip biraz oradan kaydığı zaman kılınacak. İkinci namazı gölgeler öğlenki gölgesine ilaveten çubuğun boyu iki misli olduğu zaman kılınacak. Hepsi gök cisimleri ve gök olaylarıyla ilgili. Tabii

Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.206, no:7727; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.118, no:873; Tahâvî, *Şerhü'l-Maânî*, c.II, s.58, no:2952; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.41, no:3646; Ebû Bekre RA'dan.

Müslim, *Sahîh*, c.V, s.341, no:1796; Abdü'r-Rezzak, *Musannef*, c.IV, s.156, no:7306; Tayâlisî, *Müsned*, c.I, s.249, no:1810; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.445 no:915; *Târih-i Dimaşk*, c.XXXIV, s.Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.I, s.286, no:287; İbn-i Asâkir, 263, no:7000; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.254, no:6331; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.207, no:7734; Hz. Ömer RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.25, no:1175; Bera' ibn-i Âzib RA'dan.

Dâra Kutnî, *Sünen*, c.II, s.160, no:20; Rabi' ibn-i Hiraş RA'dan. *Kenzü'l-Ummâl*, c.VIII, s.489, no:23769; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIV, s.37, no:13732.

müslümanların bunları bilmesi gerekiyordu.

Hakikaten gök ilminde, ilm-i hey’ette, astronomide çok ilerlediler. Çok güzel hesaplar yaptılar. Çok güzel tespitler yaptılar. Meridyeni ölçtüler, paraleli ölçtüler... Avrupa hiçbir şey bilmezken, dünyadan haberi yokken müslümanlar fizikte, kimyada çok ileri şeyler yaptılar, nice nice buluşlar ortaya koydular. Bunlar tabii zamanla oldu.

Şimdi bu iki hadîs-i şerîfte Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

“—Batı tarafına bakacaksınız, ‘Yeni ay geliyor mu, gelmedi mi?’ diye anlamak için. Güneşin battığı yerde bir hilâl görürseniz tamam, ‘Zilhicce ayı gelmiş.’ diye yeni ayın geldiğini anlayacaksınız.”

Sonra ne olur? Hilâlin durumunu biraz anlatalım:

Ayın ilk günü olduğunu, hilâli orada incecik gördüğün zaman anlarsın, kıl gibi incedir.

Avustralya’da hilâli gözlüyorduk. Bir sene Ramazan’da oradaydım. Hilâli gözlüyorduk. Yüksek bir tepeye çıktık. Önümüz bayır, karşımız güneşin battığı yer. Baka baka insanın gözlerine acıma geliyor. Kolay değil. Nihayet ben hilâli gördüm:

“—Hilâli gördüm, siz de görün bakalım.” dedim.

Benim gördüğüm hilâli araya taraya göremediler. Kolay görünmüyor, çok dikkat etmek lazım. Sonra dedim ki:

“Bakin, şuradaki direğin, ağacın ucundan başınızı yukarıya doğru kaldırın, işte orada.”

“—Tamam, gördük.” dediler.

İlk gün ince oluyor. İkinci gün o ilk görüldüğü yerden 6 derece daha yukarıda görünür. 360 derece -açı- diyoruz ya, 6 açı derecesi daha yukarıda görülür ve 40-50 dakika daha geç batar. Hem de o zaman hilâl kıl gibi olmaz da biraz daha kalınlaşır. Üçüncü gün ne olur?

Üçüncü gün 6 derece daha yukarıda olur, aynı saatte, aynı dakikalarda. Hem de bu sefer ilk güne göre üç misli kalınlıkta olur. Günden güne kalınlaşır, kalınlaşır, yedinci gün ne olur?

Yedinci gün, güneş battığı zaman aşağı yukarı tepede olur ve yarım daire şekli olur. Elmayı kestir, yarım daire oldu, yedinci gün onun gibi olur.

Ondan sonra daha geç çıkmaya başlar. Yani günden güne doğması ve görünmesi geriye doğru gidiyor ve büyüyor.

On dördüncü gün ne olur?

Güneş buradan batarken doğudan tepsi gibi görünür. Tabak gibi, tepsi gibi, bembeyaz dolunay... Ayın on dördü diyoruz ya, öyle görünür.

Ondan sonra daha geç çıkmaya başlar, yatsıdan sonra çıkmaya başlar, misafirlikten dönerken görmeye başlarsınız, daha ince görürsünüz. Dolunaydan sonra tekrar incelmeye, azalmaya başlar. Üç haftalıkken yine yarım daire olur, azala azala bütünken yarım olur.

Ondan sonra sabah namazında artık görmeye başlarsınız. Sabah namazında camiye giderken,

havaya başınızı kaldırıp baktınız mı incecik hilâl... O işte eski hilâldir. O ayın artık bitmek üzere olduğunu gösteriyor, ay tükeniyor. Dolunay harcandı harcandı, eridi eridi, tükeniyor. Ona *köhne hilâl* derlerdi. *Köhne*, eski demek.

Hilâl iki tanedir. Bir, *nevhilâl*. *Nev*, Farsça yeni demek. *Nevhilâl*, yani ayın başında, güneşin doğduğu yerde görünür. *Köhne hilâl*, yani ayın sonuna doğru, sabah namazı vaktinde, doğu tarafında görünür. Yerleri farklıdır.

Bunu erbabı bilir. Bilmeyen de işi karıştırır.

“—Ben hilâli gördüm!”

Mübarek olsun, biz de görüyoruz hep ama o senin aradığın hilâl değil. Sabahleyin görünen hilâlin bir önemi yok; o eski hilâl. Dolunay eriyor, eriyor, yavaş yavaş yok olacak. Onun kıymeti yok. Asıl o yok olduktan sonra, doğuda değil de güneşin battığı yerde yeniden hilâli görürsen, işte yeni ay o zaman girdi.

Millet bunu bilmiyor. Hacı hanımın birisi demiş ki:

“—Yâ Rabbi! Herkes hilâli gözetliyor, ne olursun Rabbim bana da şu hilâli göster.”

Geceleyin teheccüde kalkmış. Dualar, tesbihler, gözyaşları... Ondan sonra perdeyi açmış, bakmış, gökte hilâl.

“—Oh elhamdülillah, ben de hilâli gördüm!” demiş.

O sabahleyin gördüğün, teheccüde gördüğün hilâl bir şey değil. Güneş battıktan sonra,

güneşin battığı yerin civarında görünen yeni hilâldir.

Millet bunları bilmiyor. “Ramazan şu zamanda girdi, bu zamanda girdi... Ben hilâli gördüm, ben görmedim...” kavga, gürültü gidiyor. Yalan yanlış iş yapıyorlar. Ne kadar cahillikler oluyor, ne kadar da günahlara giriliyor.

Ramazan’ın 30’unda, adam oruçlu. Arkadaşı geliyor adamın başına, dikiliyor, diyor ki:

“—Bugün bayram. Bayram günü oruç tutmak haram. Boz orucu!”

“—Yahu bayram değil, Ramazan’ın 30’u!”

“—Falanca memlekette ilan etmişler.” diyor.

Yahu o ilan yanlış. Takip edip duruyoruz. Biliyoruz, mümkün

değil. Ona zorla orucu bozduruyor. Zorla oruç bozulunca, yani isteğiyle kendisi orucu bozdu mu, 60 gün ceza yiyor. *Şehreyn*, iki ay oruç tutacak, bir de bozduğunu ödeyecek; 61 günü yiyor. Saçma sapan işler yapıyorlar.

Onun için, bilmeyen insanların bu işlere karışmaması lazım. Eskiden gazinolarda yazardı:

“—Hariçten gazel okumak yasaktır!” diye.

Kimse hariçten gazel okumasın, herkes haddini bilsin!

f. Hanımının Kadın Kölesi

Bir tane daha okuyalım, ondan sonra bırakırız. Onuncu hadîs-i şerîfi:⁹

⁹ Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.1, s.295, no:1163; Hatîb-i Bağ-

إِذَا غَشِيَ الرَّجُلُ جَارِيَةَ امْرَأَتِهِ، فَإِنْ اسْتَكْرَهَهَا
فَهِيَ حُرَّةٌ، وَلَهَا

عَلَيْهِ مِثْلُهَا؛ وَإِنْ طَاوَعَتْهُ فَهِيَ أَمَةٌ، وَلَهَا عَلَيْهِ
مِثْلُهَا

(سمويه، حم. عن سلمة بن المحبق)

RE. 55/10 (*İzâğaşıye'r-raculücâriyete'mreetihî, feini'stekrehehâ fehiye hürretün, ve lehâ aleyhi mislühâ; ve in tâvaathu fehiye emetün, ve lehâ aleyhi mislühâ.*)

Bu da eski devirden hatıra bir hadîs-i şerîf. Eskiden kölelik vardı, hürlük vardı. Hür insanlar vardı, köle insanlar vardı. Köle erkek ise *abd* derler, kul, köle demek. Kul da zaten Türkçe'de köle mânasına geliyor. Kadınsa *câriye* derlerdi veya *emet* derlerdi. Emet veya *câriye*, kadın köle demek.

Bu hadîs-i şerîfte buyruluyor ki: (*İzâğaşıye'r-raculü câriyete'mreetihî*) “Adam hanımının *câriyesini* münâsebet-i cinsiyeye zorlarsa, (*feini'stekrahehâ*) zorla yaparsa...”

Hanımının kölesi, kendi kölesi, malı olsa bir şey değil de, hanımının kölesini zorla yatağına davet ederse, zorla muamele-i cinsiye yaparsa... (*Fehiye hürretün*) “O *câriye* hür olur.

dâdî, *elMüttefik ve'l-Müfterik*, c.II, s.36, no:67; Beyhakî, *Süne-nü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.240, no:16850; Ebû Nuaym, *Ahbâr-ı İsfahan*, c.III, s.343, no:856; Selemetü'bnü Muhabbik RA'dan.

(*Ve lehâ aleyhi mislühâ*) Hanımı, ‘Sen benim câriyemi kölelikten kurtardın, hür ettin.’ diye kocasından bir câriye alacağı hakkı olur.” Yani câriye alıp karısına hediye etmesi lazım. Çünkü eski câriye kölelikten kurtulur, hür olur; eğer zorla olursa...

(*Ve in tâvaathu fehiye emetün*) “Eğer gönül hoşluğu ile olmuşsa, ikisi anlaşarak yapmışsa; o zaman yine o köle kalır. (*Ve lehâ aleyhi mislühâ*) Ama bu sefer kadına bir câriye parası veya câriye hakkı doğar.” Kendi kölesine böyle bir şey olmuş olduğu için “Bana yeni bir câriye al bakalım!” diye istemeye hakkı var.

O zaman câriye nedir? Kadının hizmetçisidir; işini görüyor, yemeğini aşını pişiriyor... Hür oldu mu, hizmetçi yok olmuş oluyor. Onu istemeye hakkı var. Lâ teşbih ve lâ temsil, arabasını aldı da gidip vurdu, hurda etti mi buna yeni araba almak zorunda gibi oluyor. Malını telef etmiş gibi oluyor. Onun için öyle gerekiyor.

g. Sinirlenen Kimse Ayakta İse Otursun!

On birinci hadîs-i şerîfi de okuyalım!

Ebû Zerri’l-Gıfârî RA’dan rivayet edildiğine göre Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:¹⁰

إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ، وَهُوَ قَائِمٌ، فَلْيَجْلِسْ؛ فَإِنْ ذَهَبَ

¹⁰ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.XII, s.402, no:4151; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.V, s.152, no:21+386; Heysemî, *Mecmaü’z-Zevâid*, c.VI-II, s.136, no:12995; Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl*, c.XXXIII, s.235; Ebû Zerri’l-Gıfârî RA’dan *Kenzü’l-Ummâl*, c.III, s.519, no:7696; *Câmiü’l-Ehâdis*, c.III, s.374, no:2386.

عَنْهُ الْغَضَبُ، وَإِلَّا فَلْيَضْطَجِعْ

(حم. د. حب. عن أبي ذر)

RE. 55/11 (*İzâ gadibe ehadüküm, ve hüve kàimun, felyeclis, feizâ zehebe anhu'l-gadabu, ve illâ felyadtaci'*)

“Sizden biriniz sinirlendiği, gazaplandığı, kızdığı zaman, (ve hüve kàimün) ayaktaysa, (felyeclis) otursun!” Sinirlendi, gazaplandı, ne yapacak? “Otursun!” diyor Peygamber Efendimiz.

(*Feizâ zehebe anhu'l-gadabu*) “Kızgınlığı oturduğu zaman geçiyorsa, geçmişse tamam, iyi...” Çünkü ayakta iken belki fevrî bazı şeyler yapabilirdi. Oturdu, durumu değiştirdi, biraz sakinleşti. Tamam, kızgınlığı geçerse geçer.

(*Ve illâ*) “Kızgınlığı yine geçmedi. Yine burnundan soluyor, yine bir şeyler yapacak, tehlike var...” O zaman diyor ki: (*Felyadtaci'*)”Biraz yaslansın!”

Şöyle bir uzansın. “Arslanım, sen biraz yat bakalım! Âsâbın henüz yerine oturmadı...” diye, o zaman da yaslansın, yatmayı tavsiye ediyor Peygamber SAS Efendimiz.

Bu bir maddî tedbirdir. Hakikaten sinirli iken durumunuzu değiştirdiğiniz zaman sinir geçer. Oturursunuz, olmazsa yaslansınız, biraz sonra geçer, daha sakin düşünmeye başlarsınız. Veya- hut gidip abdest alacak. O da çok siniri geçirici bir şeydir. Çok sinirlendi, hemen abdest alacak.

Bir keresinde benim de başıma geldi. Ankara İlâhiyat'ta, fakültede ders anlatıyorum. 300-

500 kiři, kademeli dershanede,

amfide ders anlatıyorum. Talebe sever, dinler; ben de dersi severek anlatırım.

Çocuğun birisi bir lâubâlilik yaptı. Ben de öyle lâubâliliğe hiç alışkın değilim. Kontrolümü kaybettim, sigorta attı. Âsâbım nasıl gerildi, yani elimden kaza çıkabilir... Hemen dersi kestim. Pencereyi açtım. Şöyle derin nefes aldım. Biraz biraz kızgınlık geçti, serinledim. Ondan sonra çocuklara döndüm, dedim ki; çocuk değil, kazık gibi, hepsi kocaman...

“—Bana bakın! Ben sizin bildiğiniz hocalardan değilim, bir. Yani şakam yoktur. Öyle alay ettirmem!”

Bazı hocalarla alay ederler. Sınıfa gelir, bir alkış kopar:

“—Yaşa hocam, varol!” “—Ne bu, futbol mu?”

Öyle şey yok! Çünkü o talebeliğini bilsin, biz de ilmin haysiyetini korumak zorundayız.

Talebe hocayla alay eder mi? Ettirmemek de lazım, etmemesi gerekiyor.

“—Bakın, ben sizin bildiğiniz hocalardan değilim, bir. Böyle bir şey yaparsanız elimden bir kaza çıkar. Ben böyle bir şeyi yutamam.

İkincisi; ben size niye hocalık yapıyorum, biliyor musunuz?

Siz adamsınız diye yapıyorum. Yani müslümansınız diye yapıyorum. Yoksa ben kâfire ilim öğretmem ki... Beni Avrupa'dan çağırıyorlar, Amerika'dan çağırıyorlar; ‘Gel

burada hocalık yap, sana şu kadar...’ Ben kâfire ilim öğretmem ki, mü’mine öğretirim!”

Neden?

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki; “—Domuzların boyunlarına inci gerdanlık takmayın!” Ne demek istemiş?

“—Layık olmayanı ilmi vermeyin!”

Domuzun boynunda inci yakışır mı? Yakışmaz.

İlmi nâhline vermeyin, ilme yazık olur, ilme zulmetmiş olursunuz. İlmi ehlinden esirgemeyin, bu sefer onlara yazık olur. Ehil olan, liyâkatli insana ilmi öğreteceksin; ama ehil olmayanı ilmi vermeyeceksin. Ehil olmayanı ilmi verirsen ilmi istismar eder, kötü yolda kullanır, ilme yazık olur. Ehil olan insana ilmi öğretmezsen; yazık, bu alim olacaktı, ihlâslıydı, ona öğretmemiş, yetiştirmemiş olursun, bu sefer ona yazık olur; alim olacaktı, olamaz.

“—Ben ilmi siz müslümansınız diye öğretiyorum. Vallâhi de billâhi de ben sizin böyle bu edepsizlik seviyesinde olduğunuzu kabul etsem burada bir gün hocalık yapmam, istifa eder ayrılırım! Ne diye size ilim öğreteceğim? Öğretmem!” dedim.

“—Ben sizi adam yerine koyduğum, adam olarak kabul ettiğim için size bu bilgileri öğretiyorum. Şuradan buradan geliyorlar, asistanlar geliyorlar, onlar da öğreniyorlar. Anlattığımız şeyler önemli. Onun için öğretiyorum. Bir daha böyle yapmayın.” dedim.

İnsan gazaplandı mı ya gidecek derin nefes alacak, ya oturacak, ya yatacak, ya abdest

alacak... O gazap iyi değil. Gazaplandı mı insanın elinden hakikaten bir kaza çıkar, vurur kırar vs... O da iyi değil. Gazap iyi bir şey değil. Türkçesi öfkedir. Öfke iyi bir şey değil. İnsanın nefesine hâkim olması, öfkelenmemesi lazım.

Nasıl hâkim olacağız, bunun freni ne?

Bunun freni oturmak. Olmadı, yatmak, abdest almak... Araplar'ın güzel frenleri var, hoşuma gidiyor. Bakıyorsun, birbirleriyle kavga edecek duruma geliyorlar, “–Hah, bunlar şimdi kapışır!” diyorsun. Birisi ötekisine:

“–*Salli ale'n-nebiy*: Peygamber Efendimiz'e salât u selâm getir.” diyor.

O da tabii, (*Allâhümme salli alâ seyyidînâ muhammed*) demek zorunda kalıyor. Derken bir yumuşaklık oluyor. O da güzel bir tedbir.

Allah hepinizden razı olsun...

Fâtiha-i şerîfe mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN
09. 05. 1993 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİNE PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

